

ادبیات عمر و میر تقی میر

هفتہ لق سیاسی ، ادبی و علمی غزنیہ در .

جلد : ۱

سنہ : ۱ ۲۲ جادی الآخر ۱۳۳۵ جمعہ ایرتسی ۱۴ نیسان ۱۹۱۷ نومبر ۲۴

فضولی

کندی آنارینه کوره

۱

فضولی، نسی تفکر ذوقی حائز بر محیط آراستده بودی؛ وطنی اوچ مهم لسانک ملتفاستده بیدی؛
عربی، فارسی و تورکجه ایله مترنم شعر هبجانلری حسن ایتمدی. کوزه لکه برستش استغراقی
سه ویوردی؛ چو جوقلق دورمی، تحس و ادراک ایله نهایتله تنجه روحنده صمیمی بر محبت جنونی
یاغمدی؛ مثالم نوحه لری، اعصابنده کی تحمل سارمیوردی!

علم، صناعت و فلسفه اشتیاقیله چاربان قلی، انکین اقلری تماشایه، ذکاسی انکشافه ناهزددی؛
کنجلیکتک رهگذارینه «جنت حدیقه لری» کبی کوزل بر محفل جیغمدی؛ ترنملرنده محرق عصبی
رعنه لردن آزاده هیچ بر هوسه تمایل یوقدی؛ غزلارنده کی حساس مشعل ایله کویا شهرلر، قطعه لر
متور، وجده مستغرق بر آن کجیرییور کبی ایدی، فطرتنده موزون ترانه لرله یوکه لن ازلی بر هبجان
واردی. نشیده لرنده کی الهام ایله دماغلر، عطره و طراوته مقنون دوشونیوردی، منظومه لری ادراکه،
معلوماته بیکانه حاضر لاق ایسته مده دی، علمیز شعرده بقا و متانت امکافی یوقدی؛ عصرینک هر
دورلو عرفان نظا هرانه مصراق ایتمدی؛ حکمت، هندسه یه چالیددی؛ حدیث و تفسیر انکشافاتی
کوردی؛ افکارینک الهی صفحاتنده، ادبیاتی مدافعه اینچون وثیقه ویلوردی؛ شعر فضیلتنه
«مذمت» استادی فکر نهجه آغیر و فنا بر خطا ایدی؛ محاسنه و حقیقنه حرمتکار یاشایه بقدی؛
مع مانیه مثبت هالومک بیله مطلق اصابتی شبهه یه حق انکاره لایق کورمشدی:

علم کسبیله پایه رفعت،

ارزوی محال ایمش؛ آنجاق

عشق ایمش هر نه وار هالده؛

علم، بر قیل و قال ایمش آنجاق!

دیه جک قدر روحانی قناعتله تجهزدی؛ دائماً تصوف اذواقنه مستغرق دوشونمکدن عنوندی:

کیی هشیار کورد که آکاسون جامی ساق،

محمدالله فضولی مستدر وحدت شربندن!

اعترافی، اعتقادینه تماس اینچون بر واسطه کبی ایدی؛ وجدانی، الهی بر خلقنک وجودینه قناعت
امللریله دولشدی؛ یوکه وده رین سؤالرینه، حیاتنک معاصری بر متفکر ذوقیله جواب آرایه
بیلیردی: جوهر، نردن فیض آلمشدی؟ سهارک دوری نه ایدی؟ جسملرده هر ضی قائم کوسترن
کیم؟ هر شینک سبی وار، اوت؛ لکن حادثانه منشأ فکری ابداعه مؤثر نرده؟ کائنات، علوی
بر امرله دهش دورانه باشلادی؛ فقط بوازی فرمانک وجوبنده کی معنایه حاکمیت ناصل متجلی؟
دیویوردی؛ فطرتک تکیونی اینچون بر لزومه قانعدی؛ نقش اینچنده نقاشی کورمشدی؛ خارجی عالمه
هاند فکری قویو بر متصوف قدر متکافدی:

حقا که همین وجود بر در؛

بر ذاته وجود منحصر در!

عکسی در آنک وجود اغیار ؛

معنیده یوق ، اعتبار ایله وار ؛

سطرلرنده ماضینک قعلی حدودیله معین بر فلسفه متبلردی ؛ مع مافیة بویله واسع مسائل حضورنده
ینه همزینی اعترافه راضی کورینوردی ؛

اول پردهیه کیسه راه بولمازا

اعتقادیهلہ Agnosticismae قارشى بلکه ینه متعبر دوشنوردی ؛

یا کلایش ادعایه مستند سطحی و فنا افکاره مقابل ساکت قالممازدی ؛

صدای فی حرام اولسون دیدک ای صوفی سالوس ،

یله ویردک خلاف شرع ایله ناموسن اسلامک ؛

بو اندام ایله وجدیاندن دم اورمقی ایسترسک ؛

آلشی فی کبی سوراخ سوراخ اولسون اندامک ؛

قطعه سنده مفرط و منور برحقارت واردی ؛

صبیمی براسلام حرارتیهلہ متفکردی ؛ پیغمبره ، آل

رسوله قارشى متهیج حرمتله قلی ضربان آیدینوردی ؛

فضولی ، سانعه یه تمک منزل مقصوده مشکلدی ؛

ملوتک ، دامان شرع احمد مختار یه تمزیمی ؟

پشتنده خلوصی ، حقیقه السعدا سنده ، نعت و مرثیه منظومه لرنده قعلی و نیز فناعتی متبلردی ؛

هنوز حیاته ادرا کیله یکی دوغوبوردی ؛ تفکرو صناعت افقلری ، متحسین تماشایی اوکنده

کنیشله مشدی ؛ تورک ، عرب و عجم ادبیانه ، حسی و ذهنی بوتون تلکیرله واقف دوشونینوردی ؛

بردیوان حاضرلامه سی تکلیف ایدلیدی ؛ معظم شاهقه لره صعود ایچون یاشامشدی ؛ شعرلرنین

مشکل برکوجوک مجموعه قابلیتیی اظهاره کافی ده کلیدی ؛ مع مافیة نشیده لرینک دیوان حالنده جمعی

موافق کورمشدی ؛

سیاسی حیاتنده ایکی قدرته منجذب دورلر کچیردی ؛ « بنک و باد » سنده جناب حق ورسوله ،

حضرت علی یه احترام عرضندن صوکره

مجلس افروز بزمگاه خلیل ،

جم ایام شاه اسماعیل ؛

آندن آسوده در غنی و گدا ،

خلدالله ملکه ایدا ؛

پنلرینی یازییوردی ؛ باشقه دفعه پادشاهی وامرأمری تجیل ایتدی ؛

مور محرم که سراسیمه چوق کزوب ،

ناکاه بارگاه سلیمان یه تمشم ؛

سوزلرنده کویا اسکی آواره حیاته عائد بر اعترافی واردی ؛

نروته ، مظاهری همتهم اعتلالره قارشى مستغنی دوشونک ایسته یوردی ؛ بیایدیزی بر کیجه ملک

مطلعلن شمعی ، سمانک ده رین مایلنکی بیله ، نظرنده سونوکدی ؛ کندی متهیج صناعتی ایله

اکتفایه قاعدی ؛

ای فلاک ، یوقدر لباس فقردن عارم بنم ،
اطلسکدن بیلشم اوستون محقر شالمی !

سطلرلرنده ، ذکاسندن مصنوع ، سرمدی آبدلر کبی وقور ، خصوصی کلبه سنه راضی کوروندی ؛
ابدی حیاته مظهریتنی بیلوردی :

هر جهندن فارغم ، عالمده حاشا کیم اوله ،
رزق ایچون اهل بقا ، اهلی فنانک چا کری !

دیمشدی ؛ ملک املرندن آزاده ، یالکز «محبت چراغنه» پروانه اولیوردی ؛ مع مافیه اوقافدن
استفاده املیه ذکا و صناعتنک مکافاتنه بدل برات آلدی ؛ ذاتاً الام ایله صیرلابان روحی ،
شیمدی یکی بر عذاب ایچنده قانایوردی . النده کی رسمی وثیقہ یی کیمسه یه آکلانه مادی ؛ یأسنه
القصوک پرپناه آرامق ایسته یوردی ؛ نشانچی پاشایه هر دورده ذی حیات شکایتنامه سنی کوندردی !
قلبی اختیار ایکن ده محبت هجرانی ایله چیرپینوردی ؛ محاسنه یانیق اشتیاقی ، روحنک هجرانی
اولمشدی ؛ اعصابنده کی تهییج ، اراده سندن آزاده بر فورانله طاشقیندی :

کوکل ، یه تدی اجل ؛ ذوق رخ دلدار یه تمزی ؟
آغاردی موی سر ، سودای زلف یار یه تمزی ؟

دیورکن صمیعی نیازی ، هویتنده کی متحسسن هجومه ، یورغون و مطیع بر مقابله کبی ده رین
تأثری حاوی ایدی ؛ کیمسه سز بر یتیم حیاتک ایکنه لرینه تحملی آزدی :

نه یانار کیمسه بکا آتش دلدن اوزکه ،
نه آچار کیمسه قاپی باد صبادن غیری !

تألی ، یالکز صو وثوق و خاش سکوت ایچنده قانایوردی ! قارا کلک بر ماتم آراسنده صباحلره
قدر کویا ناله و فریاد ایله هیچقیردی :

سنسز کیجه لر ، آه و فغانم مه ایشیتدی !

مصراعنه آجی ستنی دوکدی ! اضطرابنه یاقین ، صیجاق و شفیق برالی نه قدر تیره ک احتیاج
ایله بکله مشدی ؛ متحسر محنتنه آشنا هیچ کیمسه یوقدی ؛

چاره اومدم لعل شیرینکندن اشک تلخمه ،
تلخ گفتار ایله آلدک جان شیرینم بنم !

پیتنده اوزون حسرتله دولو برحیاتک بدبخت انکساری کیزلی ایدی !

حسنک هیجانلی حراوتلرینه استغراق ایچون قراری ، توکلی واردی ؛ بعض دفعه ده متقابل
هوساتک هجومندن متولد صدمه لرله قیریله بیلوردی :

عشق دردیلره خوشم ؛ ال چک علاجدن طیب ،

قیلمه درمان کیم هلاکم زهری درمانکده در !

دیهشکن ، و تحمله مجالی آف بر تهیجه

ای هر مرض علاجنه حکم ایله یین طیب ،

بیمار درد عشق اولانک یوقی چاره سی ؟

خطابنده متألم و هجراندن شفایه طالب کورونور ، آجینوردی !

تأثرنده کی غلیان ، روحنك حریمنه صیغما یوردی ؛ الامی ، کویا سهاره بیله مؤثر دی :
فلکده برق آهمدن سراسر یانده کوکبلر !

ادعاسنه قائل اولاجق قدر مضطرب ونالان ، ابصسز کیجه لره قارشلی صیزلایه رق طبیعت فوقنه
چیقمشدی ؛ قیر ، طلوع ، مهتاب ، بهار کی محیطنك کوزهل مناظری الهاماتنه غایه ده کلدی ،
حق

باغبان ، شمشا دو نسرینك بکا عرض ایتمه کم
اول قد و رخساردر شمشا دو نسریم بنم !

ادعاسنده هر زمان ثابت کورونمشدی !

کونشك نوری ، آینه دجله یه انعکاسی بیله هپ سوکیلیسنی یاده وسیله اولوردی :
پرتو خورشیدی صانعك یرده کیم دور فاك ،
بیره اورممن آفتا بن ماه تابانم کوروب !
صوده هکس سرو صانعك کیم قوپاروپ باغبان ،
صویه صالمش سرویخی سرو خرامانم کوروب !

پیتلری ، خیالنك تصویر و محبت آوازیخی حائزدی ؛ غنچه لره ، سوکیلیسنك حسنی و « لعل
خندان » قدر کوزهل آچیه مازدی ؛ هیچ برکل فدانی ، اولك « سرو خرامانی » کبی ده کلدی ؛
باغلرك طراوتی قارشیسنده ایکن ده یارینك یاشادینی معزز دیاره مفتوندی ؛ نرکسلی کورونجه
الا و « بیمار » کوزلری دوشنور آغلاردی ؛ سنبل تماشاسندن صوکره بیله کاکلرك نازلی و معطری
بوکلومنه متحسر قالیوردی !

دائما سیاه و ماتم ایچنده کچن حیاتنك آخرت تأثرندن فضلّه ، عذابنی دویاردی :

بودر فرق کوکل ، محشر کونینك روز هجراندن ،

کیم اول جان دوندورر جسمه ، بوجسمی آیرر جانندن !

پارچه سنده هیجاننر بر محبت انطباعی موجوددی !

روحنده کی حرارت ، سرشکنك جریانلرینه ، جهانك هردلو سیلابنه کویامانعدی ؛ کوزلرینه ،

قاشنه عاتده شمردن محروم فنا برتشبینی اوقویوردق :

تاب سوز سینهن اکسیلمه سهیدی کوزنمی ،

کوز یوموب آچنجه سیلابه ویرردی عالمی !

هرکوزم بر موجسز دریادر اول دریا ایچون ،

هرقاشمدر موجدن بر سر نئون اولمش کی !

پیتلری ادبی تاقیه کوره اوزمانده صناعت تهیجلرینه اوزاق ، هر نوع فریاد ، ستم ، نیاز ،

بوازش اینجه لکلرینه بیکانه یازیلشدی ! معمایه ذوقنك ایللق الحانی ، اک زیاده فضولینك روحنده

یانیوردی ؛ نشیده لرنده کی تأثرله درت یوز سنه لک بی وفا زمانك حساسیتی ایصیندی ! حیاته ،

کویا بدبخت و پریشان ، ایکله مک ایچون کلهدی ؛ فغانی حسرتله صیزلایان اعصابك دائمی آشناسی

اولویوردی ؛

بر صنم زلفنه کویا که ویروب در کوکلن
که فضولی ینه مدهوش و پریشان کورینور!

دیمشدی؛ کندخی بزده بواغترافنده کی قیافته موافق طانیه بیلیردک؛ ترغلرنده شفقت مظهریتدی
آزاده، حالا صیزلایان اینجه برتحسس وار؛ فسونی حازی محاسن تمایلرنده، آجی کوف یاشیله
ایشله نمش کوزهل هیجانلری تیزه یور؛ کیرپیکلرینک اینجی قطره لری، هنوز کوموش التماعاتی
حازدر!

سلیماه شوکت

« حربدن صوکره »

مهول نوری بك افندی

تلخیص و تنقید

ارباب قلمیز آره سنده، حیات اجتماعیه مزك صفحات مختلفه سنی بر جلادت نزیه ایله الك زیاده
تصویر و تشریح موافق اولان، الحق جلال نوری بك افندیدر. هر وقت سوپلم: « تاریخ استقبال »
مؤلفی، ماهر بر جراح، حاذق بر طبیب کی بنیه اسلامی و عثمانیه یی کیرن یاره لری ده شر،
علاجلری ترتیب و انظار ابتصاره عرض ایدر. بو نقطه نظر دن، مؤلفاتی محیط عثمانی ایچون
بك قیمتدار بر « وارلق » تشکیل ایدر. مومی ایله بو دفعه « حربدن صوکره ترکاری یوکسلته لم »
هنوانلی اثریله ینه فکرمی تأیید ایدیور. جلال بك، مقدمه سنده حربدن صوکره علمانك اجتماعی،
اقتصادی بر چوق مسائل قارشوسنده بولنه جقلری، محاربه نك سیاسی، علمی بر طاقم ذهابلری
آلت اوست ایتدیکنی بیان ایتدکن صوکره، دور آتیده تركك دها چالاك، دهاچالیشقان،
دها متفكر اولقی اضطرارنده بولنه جغنی، ذاتاً اوروپا ایله حربدن اولکی فرقرز آزاله بيلمك ایچون
قیمت فردیه مزك اون دفعه تزايد ایتسی لازم کله جکنی، مساعی مستقبله مزك مشر اوله بيلمسی ایچون،
هر حالده، اصول و انتظام، اطراد و انسجام دائره سنده جریانی لابند اولدیغنی قید ایدیور.
مؤلف، مصالح فلیه ده، امور حکومتده، خصوصیه مناسبات اقتصادیه ده صوك درجه ملتپرور
اولقلمیز طرفداریدر. دیورکه: « یکی حیات، ملت اسنك تقویه و تمیه سنی مستلزمدر. » فقط،
ملیتك، بر طرز غریبه، غیر مأنوس بر شکله افراطکارلقلر ایچنده تلقی ایدلسی علینده در.
بو مطالعه سنی « ملت پروغرامی طار طو تلغه کلز. ملت نه قدر کنیش طو تولورسه اوقدر ایدر.
اجداد عثمانیه، ابواب ملیتی آچیق طو تمشلردی. هر ایستین، منفعتی بزم ملیته کیرمکده کورن
هر فرد، ترك، عثمانلی، مسلمان اولیوردی. « جله لریله تشریح، و، « ترکجه مز » نام اثرنده
[یازمقده اولدینی تاریخنده ده عینی فکر موجوددر.] اورته یه آتدیغنی مهم بر حقیقت اجتماعی یی،
تکرار بو دفعه « ایشته بو سایه ده و تصالبات اساسیه عرقیه نتیجه سی اوله رق ملت حاضرده
طوغدی » جله سیله نظر عبرتمزه قویور. جلال بك [شوونیزم] ك بك علیمداریدر. اونك ایچون
اثرنده آیری بر مبحث ایله بزی بو مهلهکیه دوشمکدن تحذیر و بر چوق دساقیر اقتصادیه سرد،